

KARADENİZ

2022 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

Editörler
ÖZGÜR TÜFEKÇİ
FEVZİ KIRBAŞOĞLU

KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

KARADENİZ

2022 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

Editörler
ÖZGÜR TÜFEKÇİ
FEVZİ KIRBAŞOĞLU

KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Özgür Tüfekçi

Doç. Dr. Tüfekçi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Stratejik Araştırma Merkezi Müdürü ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesidir. Aynı zamanda, İngiltere merkezli bir düşünce kuruluşu olan CESRAN International'ın (www.cesran.org) kurucusu ve Genel Direktörüdür. Sheffield Üniversitesi'nden Uluslararası İlişkiler yüksek lisans derecesi ve Coventry Üniversitesi'nden Sosyoloji ve Uluslararası İlişkiler doktora derecesi almıştır. Başlıca araştırma alanları Avrasyacılık, Ulus İnşası, Milliyetçilik Teorileri, Jeopolitik Kuramlar ve Yükselen Güçlerdir.

Fevzi Kırbaşoğlu

2015 yılında Atatürk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. 2019 yılında yüksek lisans öğrenimini Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda tamamladı. 2021 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Arş. Gör. olarak görev yapmayı sürdürmektedir.

KARADENİZ:

2022 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

KTÜ-SAM Kitapları 3

www.ktu.edu.tr/sam

ISBN: 978-605-2271-60-5

© 2023 Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları

1. Baskı: Aralık 2023, Trabzon

Kapak Tasarımı / Sayfa Düzeni

KTÜ Stratejik Araştırma Merkezi

Baskı: KTÜ Matbaası, TRABZON

Tel: 0462 377 21 43

Adres: KTÜ Yayınları Satış Bürosu

Tel: 0462 377 22 32

Üniversiteler Yayın yönetmeliğinin 6. maddesine göre bu eserin bilim ve dil bakımından sorumluluğu yazarlara aittir.

Bu eserin herhangi bir kısmının izinsiz ve kaynak gösterilmeden alıntılanması, internet sitelerinde yayınlanması, pdf ya da kitap şeklinde parayla satılması yasaktır. Aksi eylemde bulunanlar telif hakları yarasından doğan tüm yükümlülükleri peşinen kabullenmiş sayılırlar.

KARADENİZ:

2022 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler

Editörler: Özgür Tüfekçi & Fevzi Kırbasoğlu

İçindekiler

TAKDİM	8
1. BÖLÜM: Bölge Ülkelerinin 2021 Görünümü	
Girişimci ve İnsani Dış Politika Işığında Türkiye: 2022.....	13
RUKİYE PATAN	
Barış ve Çatışma İkileminde Çözüm Arayan Azerbaycan: 2022.....	48
HÜLYA KINIK	
Bulgaristan için Zorlu 2022 Yılı: Ukrayna Savaşı ve İç Politikada Çalkantılar	72
VAHİT GÜNTAY	
2022 Gelişmelerinin Ermenistan İç ve Dış Politikasına Yansımaları	94
MUHARREM BAYRAK	
Batı ile Birleşme Sürecinde Gürcistan: 2022.....	136
HASAN YILMAZ	

Savaşın ve Ekonomik Krizin Gölgesinde Moldova: 2022 .. 182

NÜKHET GÜNTAY

Tarihin Etkisinde, Savaşın Sınırında Romanya: 2022 211

EDA TUTAK

2022 Ukrayna Savaşı Sonrası Rusya: İç-Dış Politikada ve
Ekonomi Alanındaki Değişimler 247

MELTEM HASANÇEBİ ve FEVZİ KIRBAŞOĞLU

Ukrayna'da Direnişin Bir Yılı: 2022 285

ADNAN SEYAZ

Yunanistan: 2022 315

GÖKHAN ÖÇALAN

2. BÖLÜM: Uluslararası Aktörler ve Geniş Karadeniz Havzası

ABD'nin Karadeniz Politikası, 2022: Amerikan İstisnacılığı
Üzerinden Bir Okuma 354

MURAT ÜLGÜL

NATO'nun Geniş Karadeniz Havzasındaki Rolü 386

KEMAL GÖKÇAY ve MURAT ÇEMREK

Karadeniz Havzasının Güvenliğinde Çin'in Rolü: Türkiye ile
Olası İş Birliği Unsurlarının Etkisi 406

MÜGE YÜCE

Avrupa Birliği'nin Doğu Ortaklığı Politikası: 2022
Gelişmeleri Işığında Bir Değerlendirme 425

FEVZİ KIRBAŞOĞLU ve MELTEM HASANÇEBİ

3. BÖLÜM: Geniş Karadeniz Havzasında Sınırşan Sorunlar

2022 Rusya-Ukrayna Savaşı'nda Rol Alan Muharip Devlet
Dışı Aktörlerin İncelenmesi 448

AHMET ATEŞ

Geniş Karadeniz Havzasında Sınır Aşan Sorunlar: Avrupa
Enerji Krizi 469

ANIL ÇAĞLAR ERKAN ve AYÇA EMİNOĞLU

Rusya Federasyonu'ndaki Kısmı Seferberlik Kararı: İş
Dünyası ve İnsan Kaynakları Yönetimi Açısından Bir
Değerlendirme 516

MUHAMMET NEGİZ ve NİMET KALKAN

YAZARLAR 569

TAKDİM

Karadeniz: 2022 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler yayın serisi üçüncü yılında hem bölgesel hem de küresel gelişmelere odaklanarak bölge ile ilgilenen araştırmacılar için bir başvuru kaynağı olma hedefini bu yılda devam ettirmekte.

Oldukça yoğun gündem içerisinde çok büyük bir emeğin ürünü olarak sizlerle buluşan ve 2022 yılının değerlendirmesini içeren eserimizde birbirinden değerli yazarlarımız çalışmalarını uzmanlıkları çerçevesinde sunarken analitik yaklaşımlarıyla birbirini tamamlayan bölümlerle kitaba bütüncül bir perspektif katmaktadırlar.

2022 yılında Karadeniz Havzasındaki gelişmelerin ele alındığı bu kitapta on yedi makale yer almaktadır. Üç bölümden oluşan kitabımızın ilk bölümünde havzadaki ülkelerden onunun 2022 yılında yaşadıkları süreçler masaya yatırılırken; ikinci bölümde uluslararası aktörlerin havzaya yaklaşımları ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise nispeten daha bağımsız makalelerle Karadeniz havzası farklı açılardan incelenmekte ve okuyucuya ilk iki bölümdeki makaleleri analitik olarak birleştirebilecekleri alan sunulmaya çalışılmaktadır.

Birinci bölüm Rukiye Patan'ın Türkiye'nin iç ve dış politika alanında ve ekonomik kapasitesinde önemli gelişmelerin gerçekteştiği bir yıl olan 2022'yi değerlendirdiği "*Girişimci ve İnsani Dış Politika Işığında Türkiye: 2022*" başlıklı çalışma ile başlamaktadır. Akabinde Hülya Kınık Azerbaycan'ın 2022 yılında genel görünümü üzerine bir çerçeve sunma amacı

taşıyan “Barış ve Çatışma İkileminde Çözüm Arayan Azerbaycan: 2022” makalesi; Vahit Güntay “Bulgaristan için Zorlu 2022 Yılı: Ukrayna Savaşı ve İç Politikada Çalkantılar”; Muharrem Bayrak “2022 Gelişmelerinin Ermenistan İç ve Dış Politikasına Yansımaları”; Hasan Yılmaz “Batı ile Birleşme Sürecinde Gürcistan: 2022”; Nükhet Güntay “Savaşın ve Ekonomik Krizin Gölgesinde Moldova: 2022”; Eda Tutak “Tarihin Etkisinde, Savaşın Sınırında Romanya: 2022”; Meltem Hasançebi ve Fevzi Kırbaşoğlu “2022 Ukrayna Savaşı Sonrası Rusya: İç-Dış Politikada ve Ekonomi Alanındaki Değişimler”; Adnan Seyaz “Ukrayna’da Direnişin Bir Yılı: 2022”; Gökhan Öçalan “Yunanistan: 2022” başlıklı makaleleriyle havza ülkelerini ele almaktadırlar.

İkinci bölümde ise havzanın dışındaki aktörlerin havza ülkelerine yaklaşımları ve politika oluşturma süreçleri Murat Ülgül’ün “ABD’nin Karadeniz Politikası, 2022: Amerikan İstisnaçılığı Üzerinden Bir Okuma”; Kemal Gökçay ve Murat Çemrek’in “NATO’nun Geniş Karadeniz Havzasındaki Rolü”; Müge Yüce’nin “Karadeniz Havzasının Güvenliğinde Çin’in Rolü: Türkiye ile Olası İş Birliği Unsurlarının Etkisi” ve Fevzi Kırbaşoğlu ve Meltem Hasançebi’nin “Avrupa Birliği’nin Doğu Ortaklığı Politikası: 2022 Gelişmeleri Işığında Bir Değerlendirme” başlıklı makaleleriyle incelenmektedir.

Son bölümde ise ilk iki bölümdeki makaleleri tamamlayıcı ve birleştirici olarak Ahmet Ateş “2022 Rusya-Ukrayna Savaşı’nda Rol Alan Muharip Devlet Dışı Aktörlerin İncelenmesi”; Anıl Çağlar Erkan ve Ayça Eminoğlu “Geniş Karadeniz Havzasında Sınır Aşan Sorunlar: Avrupa Enerji Krizi”; Muhammet Negiz ve Nimet Kalkan “Rusya Federasyonu’ndaki Kısmi Seferberlik Kararı: İş Dünyası ve İnsan Kaynakları Yönetimi Açısından Bir Değerlendirme” makaleleriyle elinizdeki eserin tamamlanmasını sağlamışlardır.

Yıllık mahiyetinde hazırlanan çalışmanın bu sayısının yayımlanması hususunda yazılarıyla katkıda bulunan değerli yazarlarımıza ve kitabımıza teveccüh gösteren saygıdeğer okurlarımıza teşekkür ederiz.

DOÇ. DR. ÖZGÜR TÜFEKÇİ
KTÜ-SAM Müdürü

ARŞ. GÖR. FEVZİ KIRBAŞOĞLU
KTÜ-SAM Araştırmacı

Trabzon - Ekim 2023

Uluslararası
Aktörler ve Geniş
Karadeniz
Havzası

2. BÖLÜM

NATO'NUN GENİŞ KARADENİZ HAVZASINDAKİ ROLÜ

Kemal Gökçay

[Öğr. Gör., Atatürk Üniversitesi]

Murat Çemrek

[Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi]

Giriş

Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında Batının askeri ittifakı olarak 4 Nisan 1949 tarihinde 12 ülkenin¹ imzaladığı *Kuzey Atlantik Antlaşması* çerçevesinde kurulan Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization, NATO) günümüze kadar genişlemesini sürdürmüştür. 2020'deki sekizinci genişlemesiyle üye sayısını 30'a çıkaran örgüt, Rusya'nın Ukrayna'yı işgali sonrasında gündeme gelen İsveç ve Finlandiya'nın üyelikleri sonrasında Nisan 2023'te NATO'nun dokuzuncu genişlemesinde ise Finlandiya'nın katılımıyla üye sayısı da 31'e ulaşmıştır. İsveç'in üyelik süreci devam ederken bu sayının yakın zamanda 32'ye yükselmesi beklenmektedir. Soğuk Savaş boyunca Karadeniz çevresindeki devletlerden yalnızca Türkiye NATO üyesi iken Soğuk Savaş sonrasında 29 Mart 2004 tarihindeki beşinci genişlemede Bulgaristan ve Romanya'nın da ittifaka katılmasıyla Karadeniz'e kıyısı olan altı devletten üçü NATO üyesi haline gelmiştir. Ancak NATO Karadeniz çevresindeki genişlemesini bununla sınırlı tutmayıp Gürcistan ve Ukrayna'nın da ittifakla ilişkilerini geliştirmiş ve bu iki devletin olası NATO üyeliklerinin önünü açmıştır. Gürcistan'da Batı yanlısı yönetimin AB ve NATO gibi

¹ Alfabetik sırayla ABD, Belçika, Birleşik Krallık, Danimarka, Fransa, Hollanda, İtalya, İzlanda, Kanada, Lüksemburg, Norveç ve Portekiz.

kurumlara üyelik isteği ise post-Sovyet coğrafyanın Batı/ABD/NATO nüfuz alanı olmasını istemeyen Rusya'nın sert tepkilerine neden olmuş ve 2008'de Gürcistan'ın işgaliyle karşılık bulmuştur. 2014'te de benzer bir durum Ukrayna'da yaşanmıştır. Dönemin Rus yanlısı Ukrayna Cumhurbaşkanı Viktor Yanukoviç'in AB ile Ortaklık Antlaşması'nı reddederek Rusya ile yakın ilişkiler kurmak istemesi Ukrayna'da gösterilerin başlamasına sebep olmuştur. Yanukoviç'in Rusya'ya kaçması ve Petro Proşenko'nun Ukrayna'nın yeni cumhurbaşkanı seçilmesiyle Ukrayna'da Batı yanlısı yeni yönetim kurulmuştur. Bu durum Rusya tarafından benimsenmeyip "darbe" olarak nitelendirilmiştir. Bu gelişmelerin sonucunda Rusya Kırım'ı işgal ve ilhak etmiştir. Kırım, 1954'te dönemin Sovyetler Birliği Komünist Partisi Birinci Sekreteri Nikita Kruşçev tarafından Ukrayna'ya bağlanmış ve SSCB dağıldıktan sonra da Ukrayna'ya bağlı özerk bir yapı olarak kalmıştır. Kırım'ın Ukrayna'ya bağlı kalmasının tarihi bir hata olduğunu söyleyen Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Vladimir Putin, Ukrayna'da ülkesi aleyhine gelişen olaylardan sonra Mart 2014'te Kırım'ı ilhak etmiştir.

NATO'nun Karadeniz havzasındaki artan etkinliğine karşılık Rusya'nın 2008 ve 2014 tepkileri Ukrayna'nın Batı yanlısı politikalarını değiştirmemiş, aksine Batılı kurumlara üyelik konusunda daha da istekli hale getirmiştir. 24 Şubat 2022 tarihine gelindiğinde ise Rusya'nın Ukrayna'yı işgaliyle başlayan ve bir yıldan fazla süredir devam eden Ukrayna savaşının nedenleri tartışıldığında en önemli konulardan bir tanesinin son yıllarda NATO'nun bölgede artan rolü gösterilebilir. SSCB dağıldıktan kısa süre sonra ortaya atılan *Yakın Çevre Doktrini* ile Rusya'nın eski Sovyet bölgelerini göz ardı etmeyeceği açık bir şekilde ortaya konulmuştur. Buna karşılık ABD'nin NATO aracılığıyla ve AB'nin de Doğu Avrupa'ya doğru genişleme politikasıyla eski Sovyet coğrafyasında Rus etkisini kırma çabaları devam etmiştir.

Bugün yaşanan Ukrayna-Rusya Savaşı post-Sovyet bölgesindeki güç mücadelesinin bir sonucudur. Uluslararası hukuk çerçevesinde değerlendirildiğinde Rusya'nın egemen bir devlet olan Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü ihlal ederek işgal ettiği ortadadır. Ancak John Mearsheimer'ın da ifade ettiği gibi Rusya'yı Ukrayna'da savaşa götüren en önemli sebeplerden birisi de ABD'nin ve NATO'nun bölgede artırmaya çalıştığı nüfuzudur (John Mearsheimer interview, *The New Yorker*).

Bu çalışmada NATO'nun Karadeniz havzasındaki artan rolü çerçevesinde Ukrayna-Rusya Savaşı üzerinden NATO incelemesi yapılacaktır. Çalışmada öncelikle NATO'nun kuruluş süreci ve Soğuk Savaş dönemi ele alınıp, Soğuk Savaş sonrasında NATO'nun genişleme politikası incelenecek ve son olarak ittifakın Karadeniz havzasındaki artan rolü üzerinden bir değerlendirme yapılacaktır.

Soğuk Savaş Dönemi: NATO'nun Kurulması ve Genişlemesi

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından yaklaşık yarım asır süren Soğuk Savaş, uluslararası sistemin de İki Kutuplu Sistem olarak adlandırılmasına neden olmuştur ve bu dönemin en önemli aktörlerinden bir tanesi hiç kuşkusuz NATO'dur. Savaşta büyük yıkıma uğrayan Avrupa'nın yeniden imarı ve kalkınması hedeflenirken, SSCB'nin de Doğu Avrupa'daki yayılcı politikaları başta Birleşik Krallık olmak üzere Batılı devletler tarafından dikkatle incelemeye alınmıştır. Dönemin Birleşik Krallık Başbakanı Winston Churchill'in endişelerini dile getirmesiyle ve ABD'yi SSCB'nin bu yayılcı politikalarına karşı önlem alma konusunda ikna etmesi sonucunda NATO'nun kurulmasıyla Soğuk Savaş yeni bir boyut kazanmıştır.

NATO Antlaşması 4 Nisan 1949 tarihinde 12 ülkenin katılımıyla ABD'nin başkenti Washington DC'de imzalanmış ve bütün imzacı devletlerin onayından sonra 24 Ağustos 1949 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Erhan, 2009, s. 543). NATO, sivil

ve buna bağlı askeri olmak üzere iki kanattan oluşur. Bu iki kanadın üzerinde yer alan NATO Konseyi (*North Atlantic Council*) örgütün en yetkili karar organıdır. Üye ülkelerin dışişleri bakanlarından oluşan Konsey'de kararlar oy birliğiyle alınmaktadır. Başka bir ifadeyle, her üye devletin kararları veto yetkisi vardır. Sivil kanadın en üst organı, İttifakın askeri politikasına ilişkin kararlar alan Savunma Planlama Komitesi'dir (*Defense Planning Committee*). Bu komiteye bağlı çalışan Nükleer Planlama Grubu (*Nuclear Planning Group*) nükleer silahlar ve savunma konularında görüş bildirir. NATO'nun en yüksek askeri organı ise NATO'nun görev bölgesinin ortak savunmasıyla ilgili önlemleri Konsey'e tavsiye eden Askeri Komite'dir (*Military Committee*). Örgütün en üst düzey konumundaki memuru ise Genel Sekreterdir (Secretary General). Genel Sekreter yönetiminde çalışan Uluslararası Personel (*International Staff*), Siyasi İşler, Savunma Desteği, Bilimsel İşler, Savunma Planlama ve Siyaseti, Altyapı, Lojistik ve Konsey Operasyonları daireleriyle çeşitli idari bürolardan oluşmaktadır (Erhan, 2009, s. 545). NATO'nun merkezi, ittifak üyelerinden Belçika'nın başkenti Brüksel'dedir.

Kuruluş amacını belirten Giriş ve 14 maddeden oluşan NATO Antlaşması -tıpkı BM Antlaşmasının birinci maddesinde olduğu gibi- tarafların herhangi bir uluslararası anlaşmazlıkta uluslararası barış ve güvenliği tehlikeye sokmadan barışçıl yollarla çözüm aramayı ve BM'nin amaçlarına aykırı olacak şekilde güç kullanımı ya da tehdidinden sakınmayı taahhüt etmektedir. 2. ve 3. maddelerinde de üyelerinin iş birliğini geliştirme, istikrar ve refah koşullarını artırarak barışçıl ve dostça uluslararası ilişkilerin geliştirilmesine, sürekli ve etkin öz-yardım ile karşılıklı yardımlaşma gibi konulara işaret etmektedir. Ancak "NATO'yu NATO yapan" esas maddeler 4. ve 5. maddelerde kendisini göstermektedir: 4. madde diplomatik bir dil ve iş birliğinin etkinliğini şu şekilde ifade etmektedir: "Taraflardan herhangi biri, Taraflardan birinin toprak bütünlüğü, siyasi bağımsızlığı ya da güvenliğinin tehdit

edildiğini düşündüğü zaman, tüm Taraflarla birlikte danışmalarda bulunacaktır” (nato.int, NATO Madde 4). Tarafların maruz kalabileceği bir tehdit durumunda “birlikte danışmalarda bulunmak” ifadesi çok farklı şekillerde yorumlanabilecek bir ifade iken hemen ardında gelen 5. madde bu ifadeye açıklık getirirken şu ifade yer almaktadır: *Taraflar, Kuzey Amerika’da veya Avrupa’da içlerinden bir veya daha çoğuna yöneltilecek silahlı bir saldırının hepsine yöneltmiş bir saldırı olarak değerlendirileceği ve eğer böyle bir saldırı olursa BM Yasası’nın 51. maddesinde tanınan bireysel ya da toplu öz savunma hakkını kullanarak, Kuzey Atlantik bölgesinde güvenliği sağlamak ve korumak için bireysel olarak ve diğerleri ile birlikte, silahlı kuvvet kullanımı da dahil olmak üzere gerekli görülen eylemlerde bulunarak saldırıya uğrayan Taraf ya da Taraflara yardımcı olacakları konusunda anlaşmışlardır* (nato.int, NATO Madde 5).

Antlaşmanın 5. maddesinin devamında herhangi bir üyeye ya da üyelerden bazısına yapılan saldırıya karşı alınacak önlemlerin derhal BM Güvenlik Konseyi’ne bildirileceği ve Güvenlik Konseyi’nin uluslararası barış ve güvenliği sağlamak ve korumak için gerekli önlemleri almasından sonra NATO’nun önlemlerine son vereceği belirtilmektedir. Ancak NATO’yu Batı ittifakının en önemli enstrümanı yapan özellik 5. maddesindeki ilk cümlede yatmaktadır çünkü Soğuk Savaş koşullarında bu ittifaka katılacak devletlere yaşamsal bir koruma şemsiyesi sağlanmaktadır. Bu nedenle, Sovyet Rusya’dan gelebilecek bir tehdit karşısında Türkiye’nin ve Yunanistan’ın NATO’ya üyelik için çok istekli olmaları kendi içinde tutarlı ve o dönem koşullarında oldukça anlamlıdır. NATO’ya üyelik konusunda Türkiye’nin ödediği bedel ise 1950’de Kore Savaşı’na asker göndermesiyle olmuştur. Soğuk Savaş döneminde SSCB tehdidine karşı Batı bloğunda yer alan Türkiye, NATO’nun birinci genişlemesinde, 18 Şubat 1952 tarihinde Yunanistan ile üye olurken bu genişlemeyle NATO’nun üye sayısı 14’e yükselmiş ve Karadeniz’e de sınırı oluşmuştur.

Birinci genişlemenin ardından Soğuk Savaş'ın sonuna kadar sırasıyla 1955'te Batı Almanya'nın, 1982'de de İspanya'nın ittifaka katılımı ve 1990'da ise iki Almanya'nın birleşmesiyle NATO bu dönemdeki en geniş sınırlarına ulaşmıştır. Kuruluş amacını SSCB'nin yayılmacılığına karşı Batılı devletlerin demokratik özgürlüklerinin sürdürülmesi ve başta nükleer olmak üzere kimyasal ve biyolojik silahlara karşı güvenliklerinin sağlanması şeklinde belirleyen NATO'nun Doğu bloğunun ve uluslararası sistemin izin verdiği ölçüde genişleyeceği ve İttifaka katılım için "açık kapı politikası" izleyeceği anlaşılmaktadır (Birsal, 2012 s.112). Soğuk Savaş koşullarında oluşturulan İttifakın Soğuk Savaş sonrasında da genişleyerek varlığını sürdürmesi bu açık kapı politikasının bir sonucudur. NATO Soğuk Savaş boyunca sıcak bir çatışmadan ziyade caydırıcı gücüyle ön plana çıkmıştır. Soğuk Savaşın ilk yıllarında ABD ile SSCB'nin çok sayıda nükleer silaha sahip olması ve bu silahların mobil platformlara yüklenmesi sonucu tarafların nükleer bir çatışmanın eşiğine geldiği durumlar yaşanmıştır. Literatürde *Dehşet Dengesi* (Balance of Terror) olarak adlandırılan bu durumun en bilinen örneği 1962'de yaşanan Küba Füze Krizi'dir.²

SSCB'nin Küba'ya Jüpiter benzeri orta menzilli Sovyet füzeleri yerleştirdiğinin ABD istihbarat birimleri tarafından tespit edilmesiyle başlayan kriz ABD ve SSCB'nin karşılıklı tehditleriyle tırmanmış ve dünya nükleer bir savaşın eşiğine gelmişti. Her iki tarafın da nükleer silahları olması nedeniyle olası bir savaşta galibin olmadığı ancak dünyanın yok olmayla karşı karşıya kalabileceği bir tehlikeydi. Krize sebep olan gelişme, NATO kapsamında İtalya'ya ve Türkiye'ye Jüpiter füzelerinin yerleştirilmesine karşılık SSCB'nin de Küba'ya Sovyet füzeleri yerleştirmesiyle başlamıştır. Dönemin ABD

---

² Türkiye'de *Yakın Tehlike* adıyla vizyona giren Roger Donaldson'un yönettiği 2001 yapımı *Thirteen Days* filmi Küba Füze Krizi esnasında Beyaz Saray'da yaşanan psikolojik gerilimi oldukça iyi yansıtan başarılı bir çalışmadır.

Başkanı John F. Kennedy Sovyet gemilerinin Küba'ya gelmesi durumunda bu gemilerin batırılacağını açıklamasına karşılık dönemin Sovyet lideri Kruşçev de Türkiye'deki Jüpiter füzelerinin sökülmesi durumunda Küba'ya yerleştirilen füzelerin durdurulacağını ve iptal edileceğini açıklamıştır. Ancak Türkiye'deki füzelerin sökülmesi NATO antlaşması gereği oy birliğiyle alınacak bir karardı ve Türkiye'nin bunu veto hakkı bunuyordu. Ancak, ABD'nin Türkiye'ye F-104 ve F-100 savaş uçaklarını vermesiyle kriz aşılabilmiş ve kitlesel karşılıktan esnek karşılığa geçmekte olan NATO stratejisine uygun Türkiye'nin konvansiyonel silah gücünün artmasına önem verilmiştir (Fırat, 2009, ss. 681-683).

Nükleer silahların kullanılması durumunda yaşanacak felaketin farkındaki devletler Küba Füze Krizi'ni atlattıktan sonra çeşitli girişimlerde bulunmuşlardır. Bunların başında 1968'de imzalanan Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması (*The Nuclear Non-Proliferation Treaty, NPT*) gelmektedir. Antlaşma gereği nükleer silahlara sahip olmayan ülkeler nükleer silah edinme girişiminde bulunmayacak, nükleer silah sahibi devletler ise nükleer silah artışına gitmeyecek ve diğer devletlerin nükleer silah geliştirmelerine destek vermeyeceklerdir (Durkalec, 2018). Bir diğer önemli girişim ise Soğuk Savaş'ın iki aktörü arasında yapılan SALT I ve SALT II Antlaşmalarıdır. 1969 sonlarında ABD ile SSCB arasında başlayan ve 1972'ye kadar devam eden Stratejik Silahların Sınırlandırılması Görüşmeleri (*Strategic Arms Limitation Talks - SALT I*) Helsinki'de imzalanmış ve taraflar anti-balistik füzelerin sınırlandırılmasında anlaşmaya varmışlardır. SALT I Antlaşması ayrıca beş yıl süreyle yeni kıtalararası füze ve denizaltından atılabilen füzeler geliştirmemeyi de taahhüt ediyorlardı (Kavuncu, 2013, ss.121-122).

1972'de bir yandan ABD ve SSCB arasında sağlanan SALT I Antlaşması yürürlüğe girerken diğer yandan kıtalararası balistik füze ve denizaltından atılabilen balistik füzelerin

sınırlandırılmasını içeren SALT II görüşmeleri başlamış ve bu görüşmeler 1979'a kadar devam etmiştir. Her ne kadar 1979'da ABD ile SSCB arasında SALT II antlaşması imzalanmış olsa da SSCB'nin Afganistan'ı işgal etmesiyle ABD Senatosu bu antlaşmayı onaylamamıştır (Tellal, 2009, s.773). 1962 Küba Füze Krizi sonrasında başlayan ve Soğuk Savaş'ın yumuşama (*detente*) dönemi olarak adlandırılan bu süreç Aralık 1979'ta son bulmuş ve silahsızlanma çabaları sekteye uğramıştır.

Soğuk Savaş boyunca ABD ile SSCB arasındaki gerginlik zaman zaman sıcak savaşa yaklaşırsa da bu dönemde korkulan olmamış ve gezegenimiz Üçüncü Dünya Savaşına sürüklenmemiştir. 1980'lerin ortasından itibaren dönemin SSCB lideri Mikail Gorbaçov'un yürüttüğü *Açıklık* ve *Yeniden Yapılanma* politikaları (Glasnost ve Perestroyka) totaliter yönetim altında yaşayan toplumlarda huzursuzlukların daha da görünür olmasına neden olmuştur. Öte yandan 1980'lerin sonunda peş peşe yaşanan gelişmeler Soğuk Savaş'ın hızla son bulduğunu göstermekteydi. 1989'da utanç duvarı olarak da adlandırılan Berlin Duvarı'nın yıkılması ve devamında 1990'da iki Almanya'nın birleşmesi, 1991'de önce Varşova Paktı'nın sonrasında ise SSCB'nin dağılmasıyla Soğuk Savaş son bulmuştur. Bu durum devlet düzeyinde ABD'nin, örgüt düzeyinde ise NATO'nun zaferiyle sonuçlanırken liberal kapitalist ideolojinin de sosyalizme üstün geldiğinin göstergesiydi.³ NATO ve Varşova Paktı Soğuk Savaş koşullarının ürünüydüler. Ancak Soğuk Savaş son bulmuş ve Varşova Paktı dağılmış olduğu halde NATO varlığını -üstelik genişleyerek- sürdürmüştür.

---

³ Francis Fukuyama'nın 1992'de yayımladığı *Tarihin Sonu ve Son İnsan* (The End of History and the Last Man) olarak adlandırdığı ve kendisine oldukça şöhret kazandıran kitabında siyasal ideoloji olarak liberalizmin ve bu çerçevede de kapitalist ekonomik modelin yegâne sistem haline geldiği anlatılmaktadır.

Soğuk Savaş Sonrası Dönemde NATO

Soğuk Savaş'ın sonu iki kutuplu sistemin de son bulmasını ve ABD hegemonyasında tek kutuplu *Yeni Dünya Düzenini* de beraberinde getirmiştir. 1991 sonlarında, dünyanın toprak bakımından en büyük devletinin dağılması, ABD'li ünlü stratejist Zbigniew Brzezinski'nin ifadesiyle; "Avrasya'nın tam ortasında bir "kara delik" yarattı. Sanki jeopolitikacıların 'kalp bölgesi' küresel haritadan aniden sökülüp alınmıştı" (Brzezinski, 2005, s. 127). O dönem herkesin fark ettiği üzere Soğuk Savaş sonrası yeni dönemde Rusya'nın bölgede yeniden emperyalist egemenlik kazanmak ya da diğer güçleri bölgeden uzaklaştırmak için yeteri kadar gücü yoktu. Brzezinski'ye göre Orta Asya ve Kafkasya bölgesinde bu boşluğu doldurabilecek potansiyel güç NATO üyesi Türkiye olabilirdi. Doğu Avrupa'da ise bir yandan AB'nin diğer yandan NATO'nun genişleme politikaları Rusların bıraktığı boşluğu doldurabilirdi.

Yaklaşık yarım asır boyunca dünyayı büyük ölçüde siyasi, ekonomik ve ideolojik iki kutba ayıran koşulların son bulması kimi siyasetçi ve teorisyenler tarafından "tarihin sonu" tartışmalarını da ortaya çıkarmıştır. Bu görüşe göre ABD öncülüğünde kapitalizmin sosyalizme üstün gelmesi dünyada ulaşılabilecek en yüksek seviyeydi ve artık dünyaya sadece liberal değerler hâkim olacaktı. Bununla birlikte, Sovyet tehdidinin ortadan kalması sonucu bu tehdit karşısında kurulan NATO'ya artık ihtiyaç olup olmadığı da tartışılmıştı. Ancak Soğuk Savaş'ın bitmesinden kısa süre sonra meydana gelen bölgesel çatışmalar NATO'ya ihtiyaç tartışmalarının yerini NATO'nun yeni dönemdeki misyonu tartışmalarına çevirmiştir. Tarihin sonunun gelmediği çok geçmeden anlaşılınca bu defa da Samuel P. Huntington'un *Medeniyetler Çatışması* tezi ortaya atılmış ve Soğuk Savaş sonrası meydana gelen gelişmeler maalesef bu tezi doğrular nitelikte olmuştur.

Soğuk Savaş sonrası uluslararası sistemde meydana gelen değişiklikler, etnik ve bölgesel çatışmalar yeni dönemde

“güvenlik” kavramının Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi sadece askeri olmadığını ortaya koymuştur. Bunun en canlı örneği Doğu Avrupa’da bastırılarak ve sindirilerek üzeri örtülen pek çok sorunun Soğuk Savaş sonrası dinsel, etnik ve milliyetçi çatışmalar şeklinde gün yüzüne çıkmasıyla yaşanmıştır. Bu şekilde ortaya çıkacak çatışmaların sadece görüldüğü bölgeyle sınırlı kalmayarak çok daha geniş coğrafyaları etkileyebilecek olması NATO’ya biçilecek rolün de güncellenmesini beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda, 1991 Roma Zirvesinde NATO’nun *Yeni Stratejik Konsepti* Avrupa’daki güvenlik anlayışının değişimine işaret ederken çatışma odaklı geleneksel görüşün yerini iş birliği ve diyalog kavramları almıştır (Aksu Ereker, 2019, s.4).

1991 Roma Zirvesi’nin ardından yayınlanan deklarasyonun *Rome Declaration on Peace and Cooperation* başlığı da bu barış ve iş birliği ile yazılmıştı. Bu yeni stratejik konsept, İttifakın yeni güvenlik sorunlarıyla karşı karşıya olduğunu ortaya koyduktan sonra Avrupa’daki bölünmüşlüğün sona ermesinden dolayı artık tek merkezden gelecek büyük çaplı bir saldırı ihtimalini zayıf görmüş ve dolayısıyla İttifak stratejisinin temeli olmaktan çıkmıştır. Bunun yerine İttifakın karşılaşılabileceği yeni güvenlik sorunları olarak etnik, dini, milliyetçi çatışmalar ve toprak anlaşmazlıkları gibi ciddi ekonomik, sosyal ve politik çatışmaların sebep olacağı istikrarsızlıklardan kaynaklanacak problemler öncelikli konular olarak görülmüştür. Bununla birlikte yeni strateji, başta nükleer olmak üzere, Rusya’nın sahip olduğu askeri kapasitenin de göz ardı edilmemesi gereken önemli bir unsur olduğunun altını çizmiştir (NATO, 1991).

1991 Roma Zirvesi’nde belirlenen yeni stratejide NATO’nun güvenlik politikaları değerlendirilirken öncelik savaşı önlemek, diyalogu önemseyen iş birliği olanaklarını ortaya çıkarmak, savunma için İttifakın askeri kapasitesini korumak ve örgütün etkinliğini artırma olarak belirlenmiştir. Yeni strateji belirlenirken NATO’nun konvansiyonel ve nükleer silahlara

sahip olmaya devam edecek ancak nükleer silahlar “son çare” olarak caydırıcı bir unsur olarak kalacaktı (NATO, 1991). Yeni stratejik konsept bağlamında, NATO üyesi olmayan devletlerle iş birliğini geliştirmek üzere Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi (KAİK) kurulmuştur. KAİK kurulduktan üç yıl sonra 1994'te bu defa eski Varşova Paktı ülkeleri ve Rusya ile iş birliğini geliştirmek amacıyla Barış İçin Ortaklık (BİO) programı hayata geçirilmiş ve ardından yeni üyelerin ittifaka dahil edilmesi için genişleme programı başlatılmıştır. Bu dönemde NATO-Rusya Daimî Ortaklık Konseyi ve NATO-Ukrayna Komisyonları kurulmuştur. (Aksu Ereker, 2019, ss.4-5).

Diyaloğu önemseyen, barış ve iş birliği temelinde kurulan NATO'nun yeni stratejik konsepti 1990'larda meydana gelen ve güvenliği etkileyen gelişmeler karşısında stratejisini güncelleme ihtiyacı duymuştur. Bu kapsamda, 1997'de önce Paris ardından Madrid Zirveleri yapılmış ancak yeni strateji 1999'da yapılan Washington Zirvesi'nde kabul edilmiştir. Avrupa genelinde ortaya çıkan gelişmeler coğrafi anlamda NATO odağının artık sadece Atlantik değil, Avrupa-Atlantik olarak güncellenmesini gerektirmiştir (NATO, 1999). Hatta yeni stratejide Avrupa'nın daha ön plana çıktığı söylenebilir. 1999 Washington Zirvesi kapsamında ise ekonomik, sosyal, politik ve çevresel faktörlere vurgu yapılarak NATO ittifakının dinsel ve etnik çatışma, insan hakları ihlalleri, siyasi baskılar ile ekonomik problemlerden kaynaklı iç politik istikrarsızlıkların doğurabileceği göç, terörizm, örgütlü suç ve kitle imha silahları gibi sorunlarla mücadele edilmesinin önemi ortaya konulmuştur.

NATO'nun 1991 ve 1999 Zirvelerinde ortaya konulan stratejiler İttifakın kuruluşundaki misyonundan önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Soğuk Savaş koşullarında Sovyet tehdidine karşı askeri bir ittifak olarak kurulan NATO, Soğuk Savaş sonrasında özellikle Avrupa'daki siyasi iklimin de etkisiyle kendisini yenilemiş ve adeta “Avrupa-Atlantik bölgesinin BM'si” gibi bir hüviyet kazanmaya çalışmıştır. Ancak NATO'nun bu

değişimi uluslararası gündemin değişimine yetişememiş ve gelişen her durum karşısında ittifak yeni strateji yoluna gitmiştir.

XXI. yüzyıla bir adım kala, bir yandan yeni NATO stratejileri belirlenirken diğer yandan NATO'nun genişlemesi devam etmiştir. 12 Mart 1999'da gerçekleşen NATO'nun dördüncü genişlemesinde Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Polonya ittifaka katılmış ve ittifakın üye sayısı 19'a yükselmiştir. Bu aynı zamanda NATO'nun Doğu Avrupa'ya açılmasının başlangıcı ve Karadeniz'e doğru ilerleyişinin bir adımı olarak görülmelidir.

XXI. Yüzyılda NATO'nun Karadeniz Havzasına Doğru Genişlemesi

11 Eylül 2001'de ABD'ye yönelik İkiz Kuleler ve Pentagon'a sivil yolcu uçaklarıyla yapılan terör saldırıları artık hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağını gösteriydi. Bu saldırıların ardından ABD'nin önce Afganistan'a daha sonra Irak'a gerçekleştirdiği askeri operasyonlar NATO'daki strateji değişimlerini de etkilemiştir. Soğuk Savaş'ın bitiminden 11 Eylül saldırılarına kadar gerçekleşen NATO Zirvelerinde değişen koşullar göz önüne alınarak güvenlik öncelikli yaklaşım yerine iş birliği, diyalog ve ortaklık gibi stratejiler ön plana çıkmaktaydı. Ancak 11 Eylül sonrası güvenlik odaklı yaklaşım yeniden ön plana çıkarken iş birliği ve diyalog gibi kriz yönetimi yaklaşımı ikinci plana itilmiştir. Bu kapsamda, 2002 Prag Zirvesinde Müttefik Kuvvetler Dönüşüm Komutanlığının (ACT) ve NATO Mukabele Kuvveti'nin (NRF) kurulmasına karar verilmiştir (NATO, 2002). 11 Eylül sonrası gerçekleşen NATO zirvelerinde (2002 Prag, 2004 İstanbul, 2005 Brüksel, 2006 Riga, 2008 Bükreş, 2009 Strazburg, 2010 Lizbon) İttifakın önemli gündem maddeleri uluslararası terörizm ve kitle imha silahları olmuştur (NATO Zirveler 2002-2010).

NATO'da yeniden güvenlik öncelikli bir anlayış gelişirken İttifakın genişlemesi de hızlanarak devam etmiştir. Bu kapsamda, kuruluşunda yer alan 12 kurucu üyeden sonraki en kapsamlı genişleme 29 Mart 2004 tarihindeki beşinci genişlemede gerçekleşmiştir. Bu tarihte ittifaka 7 ülke (Estonya, Letonya, Litvanya, Slovakya, Slovenya, Bulgaristan ve Romanya) dahil olmuştur. Bulgaristan ve Romanya'nın NATO'ya katılması ayrı bir öneme sahiptir çünkü beşinci genişleme öncesine kadar Karadeniz'e kıyısı olan 6 devletten sadece Türkiye NATO üyesiyken, Bulgaristan ve Romanya'nın da ittifaka dahil olması hem ülke sayısı oranı bakımından hem de Karadeniz çevresindeki toprak bakımından Karadeniz'in yarısının NATO toprağı olduğu anlamına gelmiştir. Bu durum Rusya'nın tepkisini çekmiş olsa da savaşa ya da uluslararası bir krize dönüşmemiştir.

NATO'nun Karadeniz genişlemesi Bulgaristan ve Romanya ile sınırlı kalmamıştır. Nisan 2008 tarihindeki Bükreş Zirvesinde alınan kararlar arasında Ukrayna ve Gürcistan'ın da İttifaka üyeliği konusu da gündeme gelmiştir (NATO 2008). Ukrayna ve Gürcistan Karadeniz çevresinde Rusya dışında NATO üyesi olmayan son iki devlet konumundadır. Bu iki ülkenin de NATO'ya üyeliği Karadeniz çevresinde Rusya dışındaki tüm devletlerin NATO'ya üyesi olması anlamına gelirken dolayısıyla Rusya hariç Karadeniz'in NATO denizi olacağı anlamına gelmekteydi. 1999 ve 2004'teki NATO genişlemelerinden rahatsız olsa da Rusya'nın tepkisi sınırlı kalmıştı. Ancak 2008'de alınan bu karara Rusya sert tepki göstermiş ve bu durumu "varoluşsal tehdit" olarak değerlendirmiştir (Asal ve Terzi, 2020, s.629). Rusya varoluşsal tehdit olarak gördüğü bu gelişme karşısında tepkisini eyleme dökmüş ve Bükreş Zirvesi Deklarasyonundan sadece 4 ay sonra Gürcistan'a askeri müdahalede bulunarak karşılık vermiştir. 5 gün gibi kısa bir süre devam eden Rusya-Gürcistan Savaşı Karadeniz çevresinde NATO genişlemesi karşısında Rusya'nın tavrını net biçimde ortaya koymuştur.

2008'de yaşanan bu kriz NATO'nun Karadeniz bölgesinde nüfuz artırma girişimini engellememiştir. 2009 Strazburg Zirvesinde alınan "İttifak Güvenliği Deklarasyonu" kararı ile 2010 Lizbon Zirvesinde alınan "İşbirliğine Dayalı Güvenlik" kararı bir yandan Rusya ile ortaklık ve diyalog vurgusu yaparken (NATO 2009-2010 Declaration) diğer yandan Rusya'nın varoluşsal tehdit olarak gördüğü NATO-Ukrayna ilişkisini devam ettirmiştir. 2014 Ukrayna Cumhurbaşkanlığı seçim sürecinde yaşananlar Ukrayna-Rusya arasındaki bir krizden ziyade Rusya-ABD/Batı/NATO krizi olarak görülebilir. John Mearsheimer 2022 Şubat'ında başlayan Ukrayna-Rusya Savaşı'nın 2014 Ukrayna krizine dayandığını ve Ukrayna'nın NATO ile yakınlığının Rusya için büyük bir tehdit olduğunu söylemektedir. Mearsheimer'a göre Rusya son yıllarda Ukrayna'yı *de facto* NATO üyesi olarak algılamıştır. Başta ABD ve NATO olmak üzere Batı'nın silah yardımı yaptığı, askeri eğitim verdiği ve siyasi ilişkilerini artırdığı Ukrayna, Rusya için ciddi bir tehdide dönüşmüş ve savaş kaçınılmaz olmuştur (John Mearsheimer interview, *The New Yorker*).

ABD ve Batı dünyasında Ukrayna-Rusya Savaşı'nın NATO'nun genişlemesiyle ilgili olmadığı yönündeki değerlendirmeleri hatalı bulan Mearsheimer, Rusya'nın 2008'den itibaren NATO genişlemesini gördüğünü ve bu durumu yaşamsal bir tehdit olarak algıladığını ifade etmektedir. Bu durumu NATO'nun, dolayısıyla ABD ve Batı'nın hatası olarak gören Mearsheimer, nükleer güce sahip Rusya'nın bu şekilde sınanmasının sadece bölge için değil dünya için büyük bir tehlike olduğunu söylemekte ve Soğuk Savaş dönemindeki Küba Füze Krizini örnek göstererek Rusya'nın daha iyi anlaşılması gerektiğini ifade etmektedir (John Mearsheimer interview, *The New Yorker*).

NATO'nun Karadeniz bölgesindeki genişlemesine Rusya'nın tepkisi karşısında Batı dünyasının yaptırım kararlarının Rusya'yı geri atım atmaya zorladığı söylenemez. Bir ülkenin yaşamsal çıkarı olarak tanımladığı meselede yaptırımların işe

yaramadığı geçmiş örneklerde de görülmüştür. Benzer durum ABD ile İran arasında nükleer silah konusunda da yaşanmıştır. Neorealizmin önde gelen ismi Kenneth N. Waltz'un ABD-İran arasında yaşanan nükleer kriz sırasında, 2012'de *Foreign Affairs*'de yazdığı bir makalede "Eğer İran güvenliğinin nükleer silahlara sahip olmaya bağlı olduğuna inanıyorsa, ekonomik yaptırımlar ve ambargoların fikrini değiştirmesi pek olası değildir." dediği gibi Rusya için uygulanan yaptırımların da başarılı olması çok olası değildir.

NATO Karadeniz'deki varlığını artırmaya çalıştıkça öte yandan gücünü artırmaya devam eden bir Rusya'nın buna sessiz kalması beklenemez. Soğuk Savaş döneminde bir nevi "Sovyet Gölü" konumundaki Karadeniz'in NATO'nun genişleme politikaları sonucu "NATO Gölü" olmaya doğru gitmesine Rusya'nın karşılık vermesi kaçınılmaz olacaktı. Yaklaşık 436.000 km kare yüzölçümü ile kapalı bir deniz konumunda bulunan Karadeniz, sadece kıyıdaş 6 devletten meydana gelen coğrafi bir bölge değildir. Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİÖ) kapsamında Arnavutluk, Yunanistan, Moldova, Azerbaycan, Ermenistan ve Sırbistan'ı da içine alacak şekilde Balkanlar ve Güney Kafkasya'nın da dahil olduğu "Genişletilmiş Karadeniz" olarak değerlendirilmektedir (Akdemir, 2014, s.3).

Genişletilmiş Karadeniz ya da daha genel bir kullanımla Geniş Karadeniz olarak adlandırılan bölgedeki ülkelerin ya NATO üyesi olması ya da NATO ile ilişkilerini geliştirerek gelecekte olası NATO üyeliği Karadeniz'i merkez alarak Rusya'nın çevrelenmesi olarak okunabilir. Nitekim Rusya NATO'nun Karadeniz çevresindeki bu adımlarını genelde Batının ve özelde ABD'nin NATO aracılığıyla Rusya'yı çevrelediği şeklinde okumuş ve Mearsheimer'ın da ifade ettiği gibi Gürcistan ve Ukrayna'yı "kırmızı çizgisi" olarak açıklamıştır. Ancak, gerek 1999'daki üç üyeli genişlemesinde gerekse 2004'teki yedi ülkenin İttifaka katılım sürecinde Rusya'nın bu genişlemeler

karşısında tepkisinin sınırlı kalması ABD'yi Karadeniz'de genişleme konusunda cesaretlendirmiştir.

ABD'nin NATO aracılığıyla Rusya'nın Karadeniz'deki hegemonyasını kırmak ve askeri girişimlerini takip ederek denetim altına almak için Karadeniz'deki NATO ülkelerine konuşlandırılan radar istasyonları, casus uçakları, askeri üsleri ve askeri tatbikatları Rusya'yı geri adım atmak yerine daha fazla kıskırtmıştır (Erol ve Demir, 2012, s.20). NATO'nun Karadeniz'deki artan varlığından duyduğu rahatsızlığı son yıllarda daha net ve kararlı bir şekilde ortaya koyan Rusya ise bu tepkilerini gerek 2008'deki Gürcistan Savaşı ile gerekse 2014'teki Kırım ilhakıyla gerekse de 2022'deki Ukrayna'ya başlattığı işgal ile göstermiştir. Rusya'nın bu eylemlerine karşı NATO'nun, dolayısıyla ABD ve AB ülkelerinin tepkisi ise kınamak, ambargo uygulamak ve Rusya'nın müdahale ettiği ülkelere destek şeklinde olmuştur. Rusya'nın sahip olduğu nükleer silahlar NATO'nun Rusya ile doğrudan bir savaşa girişmelerine engel olmaktadır. Aksi taktirde insanoğlunun üzerinde yaşayabildiği yegane gezegenimiz Nagasaki ve Hiroşima'da yaşanan felaketten çok daha büyük bir felakete sahne olabilir.

Sonuç ve Değerlendirme

Soğuk Savaş boyunca ABD ve SSCB sırasıyla Batı ve Doğu bloğunun liderleri olarak dünyayı büyük ölçüde iki ideolojik ve askeri kampa ayırmışlardır. Batı bloğunun askeri kanadı olarak kurulan NATO hem Soğuk Savaş esnasında hem de sonrasında uluslararası sistemin en önemli aktörlerinden biri olarak varlığını sürdürmüştür.

Soğuk Savaş sonrasında uluslararası sisteme katılan yeni devletlerin önemli bir kısmı da Doğu Avrupa topraklarında bulunmaktaydı. AB'nin genişleme politikasına paralel Doğu Avrupa'ya doğru ilerlerken bir diğer Batılı kuruluş NATO da ona eşlik etmiştir. Karadeniz'in güneyinde 1952'deki

üyeliğinden bu yana sadece Türkiye bulunmaktayken, 2004'teki beşinci genişlemede Bulgaristan ve Romanya'nın da ittifaka katılmasıyla Karadeniz'in güneyi ve batısı NATO toprağı haline dönüşmüştür. Bununla da sınırlı kalmayan İttifak, Ukrayna ve Gürcistan ile de ilişkilerini geliştirmiş ve gelecekte bu iki ülkenin NATO üyeliklerine yeşil ışık yakmıştır. Böyle bir senaryoda Karadeniz çevresinde Rusya dışındaki tüm ülkeler NATO üyesi olurken Rusya da -tabiri caizse- NATO tarafından Karadeniz'de çevrelenmiş olacaktır.

Karadeniz'in Rusya için ne derece hayati öneme sahip olduğu öteden beri bilinmektedir. Rusya'nın yaşam alanlarından (*Lebensraum*) olan Karadeniz ve çevresinde Batı/ABD/NATO nüfuz alanı oluşmasına göz yumacağını düşünmek en nazik ifadeyle saflık olur. Ancak öte yandan ABD'nin de Karadeniz çevresinde Rus etkisinin artmasını istemeyeceğı ve buna karşı girişimlerde bulunacağı da kolaylıkla söylenebilir. Hal böyle olunca Soğuk Savaşın iki aktörünün dün olduğu gibi hem bugün hem de gelecekte Karadeniz çevresinde güç mücadelesini sürdüreceğini söylemek abartılı olmayacaktır.

Karadeniz'de yaşanan küresel güç mücadelesi ve çatışma başta bölge ülkeleri olmak üzere tüm dünyayı siyasi, ekonomik ve insani olarak olumsuz etkilemektedir. Arap Baharı sürecinde, özellikle Suriye İç Savaşında görülen göç hareketleri Ukrayna'nın Rusya tarafından işgalinde de yaşanırken dünyada yerinden edilmiş milyonlarca insana yenileri eklenmiştir. BM verilerine göre son yıllarda savaş, şiddet, zulüm ve insan hakları ihlalleri nedeniyle yerlerinden edilmiş insanların sayısı giderek artmaktadır. On yıl önce dünyada yerlerinden edilmiş insan sayısı yaklaşık 50 milyon iken bugün bu sayı yüz milyonu aşmış durumdadır (UNHCR Global Appeal, 2023). Sözün özü, bir yandan NATO'nun Karadeniz'de genişleme ve Rus etkisini azaltma isteğı ve girişimleri diğer yandan Rusya'nın da buna karşılık vermesiyle Karadeniz'de suların durulacağını beklemek -en azından yakın zamanda- zor gözükmektedir.

Kaynakça

- Akdemir, E. (2014), NATO'nun Karadeniz Politikası, *Karadeniz Araştırmaları*, Yaz 2014, Sayı 42, 1-9.
- Aksu Ereker, F. (2019), "NATO'nun Güvenlik Anlayışı ve Stratejik Konseptleri", Güvenlik Yazıları Serisi, No.23, Ekim 2019. 27 02, 2023 tarihinde https://trguvenlikportali.com/wp-content/uploads/2019/11/NATOSTratejikKonseptleri_FulyaAksuEreker_v.1.pdf adresinden alındı.
- Asal, U. Y., Terzi, F. (2020), *Rus Dış Politikasında Değişimin Felsefi Temelleri: NATO Genişlemesine Yönelik Baltıklar'da Bir İmparatorluk Tepkisi*, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl:19 Sayı:37 Bahar 2020/1, 619-633.
- Birsel, H. (2012), *Başlangıçtan Günümüze NATO Sorunsalı: "Madalyonun İki Yüzü"*, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Mayıs 2012, Sayı: 25, 109-124.
- BRZEZINSKI, Z. (1997), Büyük Satranç Tahtası: Amerika'nın Küresel Üstünlüğü ve Bunun Jeostratejik Gereklilikleri, (Çev: Yelda Türedi), İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- Durkalec, J. (2018), *Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması elli yaşında: bir orta yaş krizi*, 22 01, 2023 tarihinde NATO Review: <https://www.nato.int/docu/review/tr/articles/2018/06/29/nuekleer-silahlarin-yayilmasini-oenleme-antlasmasi-elli-yasinda-bir-orta-yas-krizi/index.html> adresinden alındı.
- Erhan, Ç. (2009), 'ABD ve NATO'yla İlişkiler'. B. Oran (Ed.) *Türk Dış Politikası I: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, İletişim Yayınları, 15. Baskı, İstanbul.
- Erol, Seyfettin M., Demir, S. (2012), *Amerika'nın Karadeniz Politikasını Yeniden Değerlendirmek*, Gazi Akademik Bakış, Cilt 6, Sayı 11, 17-33.
- Fırat M. (2009), '1960-1965 Dönemi: NATO'yla İlişkiler', *Türk Dış Politikası I: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular*,

- Belgeler, Yorumlar* (Ed: Baskın Oran), İletişim Yayınları, 15. Baskı, İstanbul.
- Kavuncu, S. (2013), *Nükleer Silahsızlanma Yolunda Start Süreci, Bilge Stratejileri, Cilt 5, Sayı 8, Bahar 2013*, ss.119-148.
- Kuzey Atlantik Antlaşması, Washington DC, 4 Nisan 1949, 16 01, 2023 tarihinde https://www.nato.int/cps/fr/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=tr adresinden alındı.
- NATO (1991). *The Alliance's New Strategic Concept*. 25 01, 2023 tarihinde Official Website of NATO: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_23847.htm adresinden alındı.
- NATO (1999). *The Alliance's New Strategic Concept*. 25 01, 2023 tarihinde Official Website of NATO: https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_27433.htm adresinden alındı.
- NATO (2002). Prague Summit Declaration. 25 01, 2023 tarihinde Official Website of NATO: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_19552.htm adresinden alındı.
- NATO (2010). Stratejik Konsept Değerlendirmesi, 20 01, 2023 tarihinde Official Website of NATO: <http://busam.bahcesehir.edu.tr/rapordosya/NATO.pdf> adresinden alındı.
- NATO Organization, Civilian and Military Structure, 16 01, 2023 tarihinde Official Website of NATO: <https://www.nato.int/cps/en/natohq/structure.htm> adresinden alındı.
- Tellal, E. (2009), 'SSCB'yle İlişkiler', B. Oran (Ed.) *Türk Dış Politikası I: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, İletişim Yayınları, 15. Baskı, İstanbul.
- The New Yorker (2023). 'Why John Mearsheimer Blames the U.S. for the Crisis in Ukraine' interview by Isaac Chotiner, 25 02, 2023 tarihinde The New Yorker: <https://www.newyorker.com/news/q-and-a/why-john->

mearsheimer-blames-the-us-for-the-crisis-in-ukraine
adresinden alındı.

UNHCR Global Appeal (2023), 117.2 million people will be forcibly displaced or stateless in 2023, according to UNHCR's estimations, 25 05, 2023 tarihinde <https://reporting.unhcr.org/globalappeal> adresinden alındı.

Waltz, Kenneth N. (2012), 'Why Iran Should Get the Bomb, Nuclear Balancing Would Mean Stability', 25 05, 2023 tarihinde *Foreign Affairs*: <https://www.foreignaffairs.com/articles/iran/2012-06-15/why-iran-should-get-bomb> adresinden alındı.

YAZARLAR

Adnan SEYAZ

Adnan Seyaz lisans eğitimini Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (İngilizce) bölümünde tamamlamıştır. Lisansüstü çalışmalarını aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bilim Dalında tamamlayarak 2018 yılında “Sovyet Sonrası Rusya Federasyonu’nda Demokrasi Tecrübesi: Rekabetçi Otoriteryanizm” başlıklı teziyle doktor unvanını almıştır. Bir dönem Vilnius Üniversitesi’nde (Litvanya) eğitim görmüş ve Rusya, Almanya, Polonya ve Sırbistan’da çeşitli konferanslarda bildiriler sunmuştur. Çalışma alanları Rusya siyaseti, Post-Sovyet çalışmaları, demokratikleşme ve otoriterleşme konularını kapsamakta ve bu alanlarda yayımlanmış birçok makale ve kitap bölümü bulunmaktadır. 2009 yılından beri Kırklareli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde görev yapmaktadır.

Ahmet ATEŞ

Lisans derecesini Adnan Menderes Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden 2011 yılında almıştır. Müteakiben, aynı üniversitede “Stratejik İstihbarat ve Türk Dış Politikası’na Etkisi” başlıklı tezi ile yüksek lisans eğitimini 2013 yılında tamamlamıştır. 2015 yılında University of Delaware Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde doktora eğitimine başlamıştır. 2017 yılında “An Evaluation of the US Intelligence Community after 9/11” adlı tezi ile ikinci yüksek lisans derecesini alan Ahmet Ateş 2020 yılında aynı üniversiteden “Understanding the Change in Intelligence Organizations: An Institutional Framework” adlı tezi ile doktor unvanı almıştır. Temel araştırma alanları istihbarat ve ulusal güvenlidir.

Anıl Çağlar ERKAN

2011 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümünden mezun olmuştur. 2013 yılında Adnan Menderes Üniversitesi SBE Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans

Programını tamamlamıştır 2014 yılından beri Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Tefenni Meslek Yüksekokulu Yönetim ve Organizasyon Bölümü İnsan Kaynakları Yönetimi Programında Dr. Öğr. Üyesi olarak çalışmaktadır. Erkan, enerji, dış politika ve güvenlik alanlarında çalışmalar yapmaktadır.

Ayça EMİNOĞLU

1997 yılında Yakın Doğu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde lisans eğitimini, 2009 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler anabilim dalında yüksek lisansını ve 2011-2015 yılları arasında yine Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası ilişkiler Anabilim dalında doktora eğitimini bitirmiştir. Halen Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası ilişkiler Bölümünde Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır.

Eda TUTAK

1989 yılında İzmir’de doğan Dr. Öğr. Üyesi Eda Tutak; 2012 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden bölüm birincisi ve yüksek onur öğrencisi olarak mezun oldu. Ardından 2014 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler anabilim dalı tezli yüksek lisans programını, 2021 yılında ise aynı üniversitede Uluslararası İlişkiler Anabilim dalında doktora programını tamamladı. 2015-2017 tarihleri arasında İzmir Olgunlaşma Enstitüsü Araştırma Birimi’nde hizmet verdikten sonra 2017’de Gümüşhane Üniversitesi’nde Öğretim Görevlisi olarak göreve başlayan Tutak, 2022 yılında Doktor Öğretim Üyesi olarak Gümüşhane Üniversitesi İrfan Can Köse Meslek Yüksekokulu Hukuk Bölümüne atandı. Halen bu üniversitede Hukuk Bölümü Başkanı olarak görev yapan Dr. Öğr. Üyesi Eda Tutak, uluslararası ilişkiler alanında spesifik olarak deniz gücü,

denizcilik stratejileri ve denizcilik politikaları kapsamında çalışmalarını sürdürmektedir.

Fevzi KIRBAŞOĞLU

01.09.1993 tarihinde Erzurum İli Yakutiye İlçesi'nde doğdu. 2015 yılında Atatürk Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. 2019 yılında yüksek lisans öğrenimini Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda tamamladı ve “Avrupa Birliği'nin Yükselen Güçlere Yönelik Politikası: Türkiye Örneği” başlıklı yüksek lisans teziyle Uluslararası İlişkiler uzmanı unvanını aldı. 2019 yılında, YÖK 100/2000 Doktora Projesi kapsamında, Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik ve Terör öncelikli alanında doktora öğrenimine başladı. 2021 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Arş. Gör. olarak görev yapmayı sürdürmektedir.

Gökhan ÖÇALAN

1989 yılı Tokat Erbaa doğumlu olan yazar, ilk orta ve lise eğitimini Erbaa'da tamamlamış, 2008-2012 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans, 2013-2015 yılları arasında Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. 2019 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda doktora eğitimine devam etmektedir. 2016 yılında Genelkurmay Harekât Başkanlığı'nda Uluslararası İlişkiler Uzmanı olarak memuriyet görevine başlayan yazar, hâlihazırda Milli Savunma Bakanlığı bünyesinde Giresun Askerlik Şube Başkanlığı'nda görevine devam etmektedir. Evli olan yazar iyi seviyede İngilizce ve başlangıç seviyesinde Rusça bilmektedir.

Hasan YILMAZ

1995 yılında Kara Harp Okulundan mezun olmuş, çeşitli birlik komutanlığı ve yurt içi ve yurt dışı karargâh görevlerinde bulunmuştur. 2000-2001 yıllarında ABD Dz.Kuv.leri Yüksek Lisans Okulunda Uluslararası Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları alanında “Turkey and the Middle East: Threats and Opportunities” başlıklı tez ile yüksek lisans derecesi, 2015-2016 yıllarında Barselona Uluslararası Çalışmalar Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler alanında “Turkey’s Foreign Policy Towards Russia: Business as Usual?” başlıklı tez ile diğer yüksek lisans derecesini almıştır. 2018 yılında TSK’dan emekli olmuştur. Halen Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler Doktora Programı öğrencisidir.

Hülya KINIK

Hülya Kınık, 2012 yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programından mezun olmuştur. 2015 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı yüksek lisans programını; 2022 yılında ise aynı üniversite ve anabilim dalında doktora eğitimini tamamlamıştır. Kınık’ın “Yükselen Güçler”in uluslararası sistem üzerindeki etkilerini, ağırlıklı olarak Türk Dış Politikası’na odaklanarak araştırdığı doktoru tezi, 2023 YÖK Üstün Başarı Ödülleri kapsamında Sosyal ve Beşerî Bilimler alanında yılın en iyi doktora tezi ödülüne layık görülmüştür. 2014-2023 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı’nda Araştırma Görevlisi olarak görev yapan Kınık, Ağustos 2023 itibarıyla Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde Dr. Öğretim Üyesi olarak görevine devam etmektedir.

Kemal GÖKÇAY

Selçuk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümünden 2010 yılında mezun oldu. 2012’de aynı üniversite ve bölümde yüksek lisansını bitirdi. 2013-2014 yıllarında Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi’nde öğretim görevlisi olarak çalıştı. 2015 yılında MEB yurt dışı lüsans üstü bursu kapsamında ABD’ye gitti. Önce University of Texas at Austin (Austin, Teksas) 1 yıl dil eğitimi, ardından Georgia State University’de (Atlanta, Georgia) ikinci Master’ını tamamladı. 2019’dan beri Atatürk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümünde öğretim görevlisi olarak çalışmakta ve Bursa Uludağ Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümünde doktorasına devam etmektedir.

Meltem HASANÇEBİ

20.09.1991 tarihinde Trabzon ili Araklı ilçesinde doğdu. 2014 yılında Atatürk Üniversitesi - İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden mezun oldu. 2016 yılında Atatürk Üniversitesi - Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı’na başladı. 2021 yılında Giresun Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı’nda yüksek lisans programını tamamladı ve “"Kemalist Söylem" Üzerinden Türk Dış Politikası’nı Anlamak” başlıklı yüksek lisans teziyle Uluslararası İlişkiler uzmanı unvanını aldı. 2021 yılında başladığı Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı’nda doktora programına halen devam etmektedir.

Muhammet NEGİZ

Uludağ Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü mezunudur. Rusya Federasyonu Eğitim Bakanlığı Dil Bursu ile St. Petersburg Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesi’nde eğitim almıştır. Erzincan Üniversitesi (EBYÜ) işletme yüksek lisansının ardından lisansüstü eğitimine EBYÜ-Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Ortak Doktora Programında devam etmektedir. Erzincan Üniversitesi’ndeki

araştırma görevliliği ve Abay Kazak Dil ve Kültür Merkezi koordinatör yardımcılığı görevleri sonrasında halen Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Yönetim ve Organizasyon Anabilim Dalında araştırma görevlisi olarak akademik çalışmalarına devam etmektedir.

Muharrem BAYRAK

Muharrem Bayrak, Karadeniz Teknik Üniversitesi (KTÜ) Sosyal Bilimler Enstitüsü (SBE) Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı'nda YÖK 100/2000 "Uluslararası Güvenlik ve Terör" Doktora Programı'nda öğrencidir. Yüksek lisans eğitimini "Nordik ve AB güvenlik Yaklaşımlarının Güvenlikleştirme Teorisi Çerçevesinde Analizi" başlıklı teziyle 2019-2022 yılları arasında KTÜ SBE Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Doç. Dr. Vahit Güntay danışmanlığında tamamlamıştır. Lisans eğitimini 2014-2019 yılları arasında yine aynı üniversitede tamamlamıştır. Bayrak, 2022 yılında KTÜ SBE Uluslararası İlişkiler A.B.D. YÖK 100/2000 Uluslararası Güvenlik ve Terör Doktora programında öğrenciliğine devam etmektedir. Bayrak, KTÜ Stratejik Araştırmalar Merkezi'nde araştırmacı olarak görev üstlenmektedir. Araştırma alanlarını, uluslararası ilişkiler ana başlığı altında uluslararası güvenlik çalışmaları, güvenlik teorileri, terörizm ve siber güvenlik oluşturmaktadır.

Murat ÇEMREK

Sırasıyla ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde lisans, Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde yüksek lisans ve doktora ve Budapeşte Koleji: Yüksek İhtisas Çalışmaları Enstitüsü'nde (Macaristan) doktora sonrası çalışmasını tamamladı. Bilkent, Atatürk Alato (Kırgızistan), Selçuk, El Farabi (Kazakistan) Üniversitelerinde ve Polis Akademisi'nde lisanstan doktora çeşitli düzeylerde dersler verdi. Ahmet Yesevi Uluslararası Üniversitesi'nin (Kazakistan) Avrasya Araştırma Enstitüsü'nün Kurucu Müdürlüğünü üstlendi. Selçuk Üniversitesi'nde Bölüm

Başkanlığı, Erol Güngör Türk Diasporası Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü ve Üniversite Erasmus Programı Koordinatörlüğünü yürütücülüğünü yapmış olan Çemrek, halen Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde Bölüm Başkanlığı, Türkçe ve İngilizce olmak üzere birçok ulusal ve uluslararası dergide makale, değerlendirme, kitap bölümü yazar Çemrek, birçok akademik derginin de editörler kurulu, hakem ve bilimsel danışmanlar kurulunda yer almaktadır.

Murat ÜLGÜL

Doç. Dr. Murat Ülgül, Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde öğretim üyesidir. 2006 yılında Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde lisans eğitimini bitirdikten sonra ABD'de Florida State University'de Doğu Avrupa ve Rus Çalışmaları programında (2008-2010) ve University of Delaware'da Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde (2010-2012) yüksek lisans yapmıştır. 2015 yılında University of Delaware'da doktorasını tamamlamıştır. Başta International Relations, Middle East Policy ve International Spectator olmak üzere birçok uluslararası ve ulusal dergide yayını ve kitap bölümleri olan Dr. Ülgül, aynı zamanda Uluslararası Güvenliğe Giriş (Nobel Akademik Yayıncılık, 2021) kitabının da editörlerindedir.

Müge YÜCE

2010 yılında İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programından, 2014 yılında Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (SAREN) Uluslararası İlişkiler yüksek lisans programından mezun olmuştur. 2020 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde doktora eğitimini tamamlayan yazar, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Dr. Öğr. Üyesi olarak görev yapmaktadır. Özel çalışma alanı Çin Dış Politikası olan Yüce, daha önce Turku, Opole ve Tayvan National Chung Hsing Üniversiteleri'nde bulunmuştur.

Nimet KALKAN

Nimet Kalkan, İşletme Bölümü ve Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programlarında çift anadal yaparak Ufuk Üniversitesinden mezun olmuştur. Eğitimini burslu ve birincilik derecesi ile tamamlayan Kalkan, 2015 yılından bu yana Karadeniz Teknik Üniversitesi, İşletme Bölümü, Yönetim ve Organizasyon Anabilim Dalında araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır. Aynı üniversitede İşletme Bütünleşik Doktora Programını 2023 yılında tamamlayan Kalkan'ın akademik çalışmaları; stratejik yönetim, uluslararası işletmecilik, birleşme ve satınalmalar, ihracat, sürdürülebilirlik ve etik gibi konular üzerine yoğunlaşmaktadır.

Nükhet GÜNTAY

Nükhet Güntay, 2016 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans eğitimini tamamlamıştır. 2020 yılında yine Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. 2021 yılında aynı programda, Güvenlik ve Terör alanında 100/2000 YÖK Projesi destekli burslu doktora eğitimine başlamıştır ve bu programda çalışmalarını sürdürmektedir. Lisans eğitimi sırasında Mevlâna değişim programı kapsamında Kazakistan'da, yüksek lisans ve doktora eğitimi sırasında Erasmus değişim programı kapsamında Portekiz'de bulunmuştur.

Rukiye PATAN

Rukiye Aleyna Patan 1998 yılında İstanbul'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini İstanbul'da tamamladı. 2016 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programına başlayıp 2020 yılında mezun oldu. Aynı yıl içerisinde Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde Yüksek Lisans programına başlayan Rukiye Aleyna Patan, Potsdam

Üniversitesi'nde değişim programını tamamladıktan sonra 2023 yılında Münih Teknik Üniversitesi'nde ikinci Yüksek Lisans eğitimine başlamıştır.

Vahit GÜNTAY

2008 yılında Gazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans eğitimini tamamlamıştır. 2012 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini, 2016 yılında yine aynı programda doktora eğitimini tamamlamıştır. 2009-2016 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak görev yapan Güntay, 2017 yılından bu yana aynı bölümde Doç. Dr. olarak görevine devam etmektedir. Doktora çalışması öncesi ve sonrasında yurtiçi ve dışında siber güvenlik ile ilgili birçok araştırma ve projeye katkı sağlayan Güntay; lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde Siber Politikalar, Siber İstihbarat ve Dış Politika, Dijital Diploması, Devletler ve Yapay Zekâ gibi dersler vermektedir.

KARADENİZ

2022 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA
BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

KTÜ-SAM Kitapları 3

www.ktu.edu.tr/sam

ISBN: 978-605-2271-60-5

© 2023 Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları

1. Baskı: Aralık 2023, Trabzon